

jonel, die niet dient tot schraging van het recht, kan op zichzelf zoo weinig recht vormen als de klauw van den leeuw, die zijn slachtoffer verbrijzelt." 18)

Met het zoo stellen der dingen is het dilemma afgewezen, dat christen-antimilitaristen ons opdringen willen, als ze van ons vragen, van den oorlog te zeggen, één van beiden, of dat hij zonde is, of dat hij gevolg van zonde is. Het laatste, gevolg van zonde, is elke oorlog, die het volkenrecht handhaaft; zoo is ook elke politiemaatregel gevolg der zonde, en elke operatie, en elke tuchttoefening der kerk. Ze zijn gevolg van zonde ook in dien zin, dat ze, elk naar hun aard, zeer pijnlijk zijn.

Maar zonde kan een oorlog ook zijn. Dat is hij, als hij uit eerbijder der vorsten, uit landhonger, uit rassenswaan, uit wat men in het algemeen imperialisme noemt, voortkomt. Zoo heeft Calvin het gezegd. 19) En Dr Kuypers merkt op, „dat de Overheid zich voor God bezondigt zoo ze zonder noodzaak oorlog voert, oorlog voert om ongerechtigte oorzaak; of ook in den oorlog noodeloos haar eigen troepen waagt; of eindelijk onder den vijand noodloos slachting laat aanrichten. Al wat niet uit de roeping van de door God aan de Overheid verleende macht voortvloeit, is ten deze moord; en vreeselijk zal het oordeel zijn, dat eens gaan zal over die vorsten en staatslieden en krijgsoverhebbers, die uit lust aan den oorlog, uit zucht tot verovering en met onnoodige wreedheid den gees van den oorlog hebben gezwaaaid." 20)

• • •

Kuypers en Bavinck hebben in hun voorlichting gelijkelijk leeren huiveren voor de ellende van den oorlog. In een bestrijding van het standpunt der Doopsgezinden zegt Kuypers, dat „de christen den oorlog verfoeien moet, als een om wraak schreiende slachting van menschenlevens." 21) Aan Bavincks woorden: „De moderne oorlog is geen oorlog van menschen maar van machines, het slagveld is een abattoir geworden, en de mensch wordt in den krijg menigmaal een dier of een tijger gelijk" 22) herinnerden we reeds.

In een concrete situatie van hun dagen durfden zij het onrecht van een oorlog brandmerken. Groen was hun daarin voorgestaan. In zijn brochure *L'Empire Prussien et l'Apocalypse* heeft hij de pruisische politiek van Bismarck, die zich losmaakte van recht en zedelijkheid, en in dienst trad van den revolutiegeest, antichristelijk genoemd. 23)

In 1870 preekende over Psalm 46, zeide Kuypers van den Fransch-Duitschen oorlog, dat in de schaduw van de profetien van den vooruitgang een wilde haat gekweekt is. „Een gansch volk zien we bezeten door een onmachtige woede, die vernietigen, die vergelden wil, als om met een bloedig Amen het woord van onzen Catechismus te bevestigen: geneigd om den naaste te haten." 24)

In 1914 zegt zijn Standaard in haar hoofdartikel van 21 Nov. dat in den dan in gang zijnden oorlog van een heilig beginsel geen sprake is. 25)

Van dien oorlog zeide Bavinck, dat het in hem niet ging „om een groot geestelijk of zedelijk goed, maar om belangen, voorrang en macht." 26)

Maar dit alles neemt niet weg, dat een volk, ook door bewapening, bereid moet zijn te strijden voor de van God gestelde orde in de internationale betrekkingen. Een politiek, die christelijk wil zijn, mag hier niet terugdeinzen.

„Christelijke politiek is immers de politiek, die gebonden wil zijn door de gehoorzaamheid aan het Woord Gods en die tenslotte eerder alle z.g. goede dingen zal loslaten dan den wil Gods in bepaalde gevallen terzijde te zetten.

Zoo heeft — om maar één voorbeeld te noemen — Pieter Adriaansz. van der Werff in Leiden hooge Christelijke politiek gevoerd.

Had men de stad overgegeven bij het begin, dan ware er voedsel genoeg geweest en niemand ware gestorven van honger noch van pest. De handel en het bedrijf waren doorgestaan en ieder vader had met zijn gezin verder geleefd onder bestuur van Koningsgetrouwe Nederlandsche burgemeesters en onder opperbestuur van den Spaanschen landvoogd De Requesens.

Maar Van der Werff was een man van Calvinistische Christelijke politieke opvatting en toen heeft hij belangen en verdiensten, levenspeil en ontwikkeling, huisgezinnen en levensgeluk niet hooger geacht dan de gehoorzaamheid aan God. De zaak van het recht van ons volk tegenover de tirannie van Filips was in 't geding, de zaak ook van de burgerlijke rechten der Kerk van Christus, waaraan haar bestaansmogelijkheid hier te lande hing, de zaak van allen, die met opoffering van alles in de politiek den Heere dienden, zooals Willem van Oranje. Van der Werff gehoorzaamde ondanks de smart om de grondloze ellende, die over Leiden kwam." 27)

W.

R. S.

1) Dr S. Greijdanus, De brief van den Apostel Paulus aan de gemeente te Rome, Amsterdam, 1933, II, blz. 567, in aansluiting aan Zahn.

2) Zie art. IV.

3) Bohatec, Calvin und das Recht, blz. 62.

4) Idem, blz. 61, met dit citaat van Calvijn: bellum per se damnandum non est; subsidium enim est conservandae rei publicae.

5) Idem, blz. 62.

6) Fabius, Volkenrecht, blz. 9.

7) Dooyeweerd, Norm en Feit, blz. 198. Zie over het volkenrecht en het postulaat van Kant's praktische rede: Es soll kein Krieg sein, aldaar blz. 196 v.v.

8) Bavinck, Oorlog en Christendom, blz. 41.

9) Het bestek gedooft niet daar nader op in te gaan. Maar wie in de gelegenheid is verzuime niet kennis te nemen van wat Anema hierover schrijft in het artikel: De A.R. partij en de internationale verhoudingen in het gedenkboek Schrift en Historie, blz. 182 v.v., bijzonder over de noodzakelijke rusteloze bestrijding van het positivisme, blz. 184 v.v.

10) Zie Anema, a. art. blz. 184, Grosheide, Nationaal en Internationaal, blz. 32.

11) Anema, a. art. blz. 185 v.

12) Idem, blz. 185.

13) Dooyeweerd, De structuur der rechtsbeginselen en de methode der rechtswetenschap in het licht der wetstheorie, in Wetenschappelijke bijdragen, aangeboden door hoogleraren der Vrije Universiteit, Amsterdam, 1930, blz. 241.

14) Idem, blz. 237.

15) Volgens de krantenverslagen van de bijeenkomst der Haagsche afdeling van de Vereeniging voor Volkenbond en Vrede op 18 Mei 1936.

16) Anema, a. art. blz. 187.

17) Dit is geen verwijt. Liever openbare zich deze anarchie in een vergaderzaal te Genève, dan op het slagveld.

18) Dooyeweerd, Structuur der rechtsbeginselen, blz. 266.

19) Bohatec, Calvin und das Recht, blz. 61, vooral aant. 271.

20) A. Kuypers, E. Voto, IV, blz. 120.

21) Dezelfde, Uit het Woord, Tweede serie, derde bundel, Amsterdam, 1886, blz. 179.

22) Bavinck, Oorlog en Christendom, blz. 47.

23) Zie het art. van Drs H. Smitskamp over Groen van Prinsterer en de politiek van Bismarck, A.R. Stk. driemnd. uitg. 1936, blz. 162 v.v., vooral blz. 177 v.v.

24) Zie J. C. Rullmann, Kuypers-Bibliografie, Deel I, 's-Gravenhage, 1923, blz. 108.

25) Aangehaald bij Bavinck, a.w. blz. 57, aant.

26) Bavinck, a.w. blz. 45.

27) A. Janse, De beginselen van de Christelijke Democratische Unie, art. in A.R. Stk., mnd. uitg. 1935, blz. 128.

UIT DE SCHRIFT

De verhoogde Christus opent Europa.

III.

Het huis van Lydia geopend.

En als zij gedooft was en haar huis, bad zij (ons), zeggende: Indien gij hebt geoordeeld dat ik den Heere getrouw ben, zoo komt in mijn huis en blijft er; en zij dwong ons. Handel. 16:15.

Het was reeds veel voor Paulus, Lydia te mogen winnen voor Christus. Maar de Heere geeft hem nog meer.

Het hart der vrouw, open voor Christus, dringt haar er toe om haar huis voor Christus' dienaren te openen.

Hier openbaart zich nu de soevereine liefde van Christus. Allereerst hierin, dat Lydia trouw bleek. Weken lang slaat zij acht op Paulus' woord. Dat laat de taal van Lucas ons weten. Trouw moet blijken! Dat is ook te zien in het feit, dat het gehele huis van Lydia gedooft is. Het merkwaardige is dus, dat allen hier het teken des Verbonds ontvangen hebben. Lydia heeft ook anderen voor Christus gewonnen. En zoo openbaart zich hier de soevereine liefde van den Middelaar des Verbonds, die in het heidenland tot Zijn Verbond roept en den kring des Verbonds instuurt.

Maar ook soverain ziet ge Christus in de ambtelijke liefde van Paulus! Zij hebben toch, naar Lydia's woord, geoordeeld en om te oordeelen moesten ze eerst een onderzoek instellen. De resultaten daarvan waren verheugend. Allen werden gedooft.

Zoo nu openbaart zich daar in Filippi de kerk van den Heere Jezus Christus.

De kring des Verbonds doet zich gelden tegenover het Jodendom daar ter plaatse in de prediking van den Heiland, in het spreken van de verzouende kracht van Zijn bloed; maar ook in het sacrament, als teken en zegel van Zijn Verbonds-genade. Kerkinstituering, in gehoorzaamheid, is altijd een bewijs van den triomf van het Verbond Gods door Jezus Christus. Wanneer toch menschen harten geopend zijn door het Woord, moet hun gansche leven, ook hun kerkelijk leven, worden gereguleerd door dat Woord.

Zoo openbaart zich dus Christus' soevereine liefde in dien doop van Lydia en haar huis.

Maar nu verder! Zijn liefde openbaart zich nu binnen dien Verbondskring. Want als gevolg van het feit, dat haar hart open is voor Christus, opent nu Lydia haar huis voor Christus' dienaren. Hier bloeit de gemeenschap der heiligen. Hun gemeenschap aan Christus demonstreeren ze in de gemeenschap met elkaar.

Een bewijs te meer van Christus' soevereine liefde.

Er is een band van liefde tusschen de dienaren van Christus en Diens Kerk; maar daarom alleen echte liefde, omdat ze haar oorsprong vindt in het brengen van en het gehoorzamen aan het Woord van den Koning der Kerk. Daarom alleen kan Lydia hen ook dwingen. En laat Paulus zich dwingen.

Zoo treden zij het huis van Lydia binnen.

Nu hebben zij een steunpunt in Europa! Van hieruit kunnen zij Europa openbreken voor Christus.

Een open land; een open hart; een open huis.

Alles te danken aan den verhoogden Christus, die sluit en niemand opent, die opent en niemand sluit.

Aan dien verhoogden Heiland, Die Zijn Woord volbrengt.

Zoo aanbidden wij den Heere Christus, Die door Zijn soevereine leiding den weg voor Paulus, voor Zijn Kerk opent; Die door het soevereine middel des Woords menschen harten opent; die in soevereine liefde huizen voor Zijn knechten opent.

Profetie van Zijn triomf over geheel Europa, over de gehele wereld. Want wat Zijne liefde wil bewerken, ontzegt Hem Zijn vermogen niet.

B.

W.

KERKELUK LEVEN

„Verzekerd uit de vruchten." (Antwoord aan Ds Th. Delleman.)

Tot mijn spijt moet wegens plaatsgebrek (actuele zaken gaan voor) het vervolgartikel even wachten.

Diagnose.

Wie mocht gemeend hebben, dat de polemiek in afzienbaren tijd van de baan zou raken, zal wel hebben ingezien, zich in die verwachting vergist te hebben. Reeds in de eerste vergaderingsweek der generale synode kwam Prof. Dr V. Hepp voor den dag met het eerste nummer van een brochurenreeks, die, in vijf geschriften, wil spreken over „Dreigende Deformatie". Niemand, allermint de schrijver zelf, zal verwachten, dat zulk een brochurenreeks de polemiek anders dan opwekken kan. Mits deze opwaking geschiedt op rechts wijze, zal, dit behoeft ik niet meer te verzekeren, ondergeleekende daar niets tegen hebben.

Van harte mij vereenigende met de door den schrijver uitgesproken bede, dat met zachtaardigheid zijn werk ontvangen worde, en dezen wensch uithreidende tot wat daaraan zal worden vastgeknoopt, veroorloof ik mij eenige opmerkingen.

De eerste raakt den a n n a k van heel deze zaak, de keuze van het onderwerp voor het eerste nummer, dat de reeks o p e n t.

Prof. Hepp heeft namelijk zijn eerste nummer gegeven onder den titel: „D i a g n o s e". Schrijver tracht in dit geschrift aan te geven, hoe hij den gang van het theologisch-kerkelijk leven in den laatsten tijd ziet. Hij wil een diagnose geven; het is z.i. niet in orde en hij tracht aan te geven wat eigenlijk de z i e k t e is, waaraan men z.i. ook onder ons laboreert.

De z i e k t e, — want Prof. Hepp ziet niet veel goeds Dreigende deformatie.

Zonder nu op alle details van zijn diagnose thans in te gaan, willen wij onze spijt betuigen over het v o o r o p s t e l l e n eener diagnose, en dan nog wel speciaal van d e z e diagnose. Prof. Hepp meent, dat het een p e r i o d i e k verschijnsel is, dat deformatie optreedt na reformatie. Hij oordeelt voorts, dat de „n a o o r l o g s - m e n t a l i t e i t" in heel het geestesleven nadelig en lozwrakkend werkt. En zoo is er meer, h.v. het laboreeren aan „oorspronkelijkheids-ziekte".

En nu denkt de schrijver er niet aan, te beweren, dat al deze ziekten en zwakheden van onzen tijd onverzwakt en onverminderd ook de kerken en de kerkelijke personen en samenleving beschadigen en belemmeren. We spreken nu maar van „ziekten" en „zwakheden"; al merken we op, dat het woord „z o n d e" voor het gereformeerde besef hier niet zal te vermijden zijn. Gelukkig erkent de schrijver, dat in het kerkelijk leven de zwakheden, ziekten, zonden van „de wereld" slechts ten deele doorwerken, zulks dan vanwege de genade, die Gods Geest in haar werkt, ook ter beteugeling van het kwaad.

Toch neemt dat niet weg, dat Prof. Hepp's diagnose allermint bemoeiigend is. Zie ik het wel, dan komt zijn oordeel hierop neer, dat in het leven der gereformeerde kerken de g e t e m p e r d e, de g e r e m d e zonden der wereld doorwerken. Maar van het andere feit, dat God de Heilige Geest met Zijn licht en genade in de kerk werkt, de zonden en zwakheden in beginsel verbreekt en overwint en p o s i t i e v e genadegaven uitstort in wedergeboorte, in positieve verlichting, en leiding der geloovigen, wordt niet allereerst en principieel u i t g e g a a n in de diagnose.

Daarmee is m.i. deze diagnose vastgesteld op grond van een andere „waarneming", dan in de Kerk van Christus met het oordeel der liefde allereerst aan het woord heeft te komen, sprekende van wat het g e l o o f heeft gezien, en zal m o e t e n „zien", totdat het tegendeel Blijkt.

Is deze diagnose hiermee in het algemeen reeds uit een oogpunt van „dreigende deformatie" bedenkelijk, zo is ook pijnlijk voor degenen, over wier meening Prof. Hepp wil gaan spreken, alsmede voor hen, die naar hen beginnen te luisteren. Ik voeg er dadelijk aan toe, dat Prof. Hepp de schuld g e m e e n s c h a p p e l i j k noemt; maar dit neemt mijn bezwaar niet weg. Want de ziekten, die de geachte schrijver constateert — ik denk h.v. aan de door hem geconstateerde „oorspronkelijkheids-ziekte" — beginnen, als ze optreden, toch bij schrijvers, denkers, redacteurs, professoren van allerlei faculteit. Ik zeg met nadruk van a l l o r l e i faculteit. Prof. Hepp zegt — in het voorbijaan — dat de problemen in den grond d o g m a t i s c h zijn. Naar mijn meening evenwel is het onmogelijk, de problemen in den grond die van slechts één studiovak te noemen. Dringt men door tot hun grond, dan ziet men het en kuerst...

éene vak het de problem filosof niet verdoez openen wil, z Vati alle zeer sterk pe echter bepa in een bepaal gen besproke de bespreking, soonlijk toch noemt (wat de zaken l of van hun schiedenis.

Hoezeer en wetensch kan zijn, h

Prof. Hepp per en Bavin zijn van de k spronkelijkhe te voren in e geplaatst.

Maar i doen en

Naar m Het zou - even zee

— het zou óó Hepp bedoeld Bavinck op l waren g e o p t r e d e n dan wijzen zo een ziek-zijn zijn met een

Als men n bereid ze te spraak van I

Zal (echt dien tijd) b ten uit he de nieuwe

VERJONGI

Vooreerst te verloope

psychologie te zoeken bi

reflecteeren afgetrokken

ten, haar g

der v o o

absoluutheb vooropstelde

te bestudee leenen, opd

tendom als de zond

sche lij

Prof. Hepp

der analogia

alles met hem

Ik denk aan

Critiek ni

Dikwijls l

kerken teg

baart.

En ik zo

welke er th

Maar laa

critiek van

Wanneer

aan te wijz

broken.

Het is w

loofde wat

critiek op d

meen te w

der ouder

van allen.

Eigenlijk

den worden.

Ieders o

gen en de

Dan eers

Dan eers